Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

9. juni 2016 *

»Appel — artikel 81 EF — karteller — det spanske marked for vejanlægsbitumen — opdeling af markedet og samordning af priser — Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (2002) — punkt 23, litra b), sidste afsnit — delvis bødefritagelse — bevismateriale vedrørende forhold, som Europa-Kommissionen ikke tidligere har haft kendskab til«

I sag C-617/13 P,

angående appel i henhold til artikel 56 i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, iværksat den 27. november 2013,

Repsol Lubricantes y Especialidades SA, tidligere Repsol Lubricantes YPF y Especialidades SA, Madrid (Spanien),

Repsol Petróleo SA, Madrid,

Repsol SA, Madrid,

ved abogados L. Ortiz Blanco, J. Buendía Sierra, M. Muñoz de Juan, A. Givaja Sanz og A. Lamadrid de Pablo,

appellanter,

den anden part i appelsagen:

Europa-Kommissionen ved C. Urraca Caviedes og F. Castillo de la Torre, som befuldmægtigede,

sagsøgt i første instans,

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af formanden for Fjerde Afdeling, T. von Danwitz, som fungerende formand for Femte Afdeling, Domstolens præsident, K. Lenaerts, som fungerende dommer i Femte Afdeling, og dommerne D. Šváby (refererende dommer), A. Rosas og C. Vajda,

generaladvokat: N. Jääskinen

justitssekretær: ekspeditionssekretær M. Ferreira,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 15. april 2015,

* Processprog: spansk.

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 16. juli 2015,

afsagt følgende

Dom

1 Med deres appel har Repsol Lubricantes y Especialidades SA, tidligere Repsol Lubricantes YPF y Especialidades SA (herefter »RPA/Rylesa«), Repsol Petróleo SA og Repsol SA nedlagt påstand om ophævelse af den dom, der den 16. september 2013 blev afsagt af Den Europæiske Unions Ret i sag Repsol Lubricantes y Especialidades m.fl. mod Kommissionen (T-496/07, EU:T:2013:464, herefter »den appellerede dom«), hvorved Retten frifandt Kommissionen for appellanternes påstand om annullation af Kommissionens beslutning K(2007) 4441 endelig af 3. oktober 2007 om en procedure efter artikel [81 EF] (sag COMP/F/38 710 – Bitumen (Spanien)) (herefter »den omtvistede beslutning«), samt den subsidiære påstand om nedsættelse af den bøde, som de var blevet pålagt.

Retsforskrifter

Forordning (EF) nr. 1/2003

2 Artikel 23 i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i [artikel 81 EF og 82 EF] (EFT 2003, L 1, s. 1) under overskriften »Bøder« bestemmer i stk. 3, at »[der] ved fastlæggelse af bødens størrelse skal […] tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og varighed«.

3 Forordningens artikel 31 bestemmer:

»Domstolen har fuld prøvelsesret med hensyn til klager over beslutninger, hvorved Kommissionen fastsætter en bøde eller en tvangsbøde. Den kan ophæve, nedsætte eller forhøje den pågældende bøde eller tvangsbøde.«

Retningslinjerne af 1998

4 I punkt 1 i meddelelse fra Kommissionen med overskriften »Retningslinjer for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og [artikel 65, stk. 5, EKSF]« (EFT 1998, C 9, s. 3, herefter »retningslinjerne af 1998«) bestemmes, at »[g]rundbeløbet fastsættes på grundlag af overtrædelsens grovhed og dens varighed, der er de eneste kriterier, der er anført i artikel 15, stk. 2, i [Rådets] forordning nr. 17« af 6. februar 1962: Første forordning om anvendelse af bestemmelserne i artikel 81 EF og 82 EF (EFT 1959-1962, s. 81).

5 For så vidt angår grovheden bestemmes det i punkt 1 A i retningslinjerne af 1998, at der ved vurderingen af overtrædelsens grovhed skal tages hensyn til overtrædelsens art, overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet – når den kan måles – og det berørte markeds udstrækning. Overtrædelserne klassificeres i henhold til denne bestemmelse i tre kategorier, idet der skelnes mellem lidet alvorlige, alvorlige og meget alvorlige overtrædelser.

6 De meget alvorlige overtrædelser udgøres ifølge retningslinjerne af 1998 af bl.a. horisontale begrænsninger såsom priskarteller og markedsopdelende karteller. For disse overtrædelser er grundbeløbets påregnelige beløbsramme »20 mio. E[UR] og derover«.

Samarbejdsmeddelelsen af 2002

7 Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EFT 2002, C 45, s. 3, herefter »samarbejdsmeddelelsen af 2002«) fastlægger betingelserne for, at virksomheder, der samarbejder med Kommissionen i forbindelse med dennes undersøgelser af en kartelsag, kan fritages for bøder eller få nedsat den bøde, som de ellers ville være blevet pålagt.

8 Det bestemmes i denne meddelelses punkt 7:

»Det forhold, at en eller flere virksomheder er villige til at samarbejde med Kommissionen, kan [...] berettige, at den nedsætter en bøde. Enhver bødenedsættelse skal afspejle en virksomheds faktiske bidrag – for så vidt angår kvalitet og valg af tidspunkt – til Kommissionens påvisning af overtrædelsen. Nedsættelserne skal begrænses til de virksomheder, der forsyner Kommissionen med bevismateriale, som i betydelig grad øger værdien af det materiale, Kommissionen allerede er i besiddelse af.«

9 Under nævnte meddelelses afsnit B med overskriften »Bødenedsættelse« fastsætter meddelelsens punkt 21 og 23:

»21. For at være berettiget hertil skal en virksomhed forsyne Kommissionen med bevismateriale vedrørende den formodede overtrædelse, som repræsenterer en betydelig merværdi i forhold til det bevismateriale, Kommissionen allerede er i besiddelse af, og bringe sin deltagelse i den formodede ulovlige aktivitet til ophør senest på det tidspunkt, hvor den fremlægger bevismaterialet.

[...]

23. Kommissionen afgør i de endelige beslutninger, der vedtages ved afslutningen af den administrative procedure:
a) om det bevismateriale, som en virksomhed fremlagde på et bestemt tidspunkt, repræsenterede en betydelig merværdi i forhold til det bevismateriale, som Kommissionen var i besiddelse af på samme tidspunkt

[...]

Det gælder endvidere, at såfremt en virksomhed indsender bevismateriale vedrørende forhold, som Kommissionen ikke tidligere har haft kendskab til, og som er af direkte betydning for alvoren eller varigheden af det formodede kartel, tager Kommissionen ikke disse elementer i betragtning, når den fastsætter en eventuel bøde, som skal pålægges den virksomhed, der har indsendt dette bevismateriale.«

Tvistens baggrund og den omtvistede beslutning

10 Tvistens baggrund blev fremstillet i den appellerede doms præmis 1-91 og kan sammenfattes som følger.

11 Det af overtrædelsen omhandlede produkt er penetrationsbitumen, som er en bitumen, der ikke har været genstand for nogen viderebearbejdning, og som anvendes til opførelse og vedligeholdelse af veje.

12 Det spanske marked for bitumen omfatter dels tre producenter, koncernerne Repsol, CEPSA-PROAS og BP, dels importører, herunder koncernerne Nynäs og Petróleos de Portugal (Petrogal).

13 RPA/Rylesa var i perioden fra 1991 til 2002 ejet 99,99% af Repsol Petróleo, der selv var datterselskab (99,97%) til Repsol YPF SA, nu Repsol, der er moderselskab i Repsol-koncernen.

14 RPA/Rylesa producerer og markedsfører bitumenprodukter. En af Repsol Petróleos aktiviteter er produktion af penetrationsbitumen og salg heraf til RPA/Rylesa med henblik på markedsføring.

15 To andre selskaber i Repsol-koncernen, Petróleos del Norte SA og Asfalnor SA, udøver en virksomhed i Spanien, der er forbundet med penetrationsbitumen.

16 RPA/Rylesa og Petróleos del Norte havde i Spanien i regnskabsåret 2001 en omsætning på 97 500 000 EUR vedrørende deres afsætning af penetrationsbitumen til tredjemænd, dvs. 34,04% af det omhandlede marked. Repsol-koncernens samlede konsoliderede omsætning var på 51 355 000 000 EUR for 2006, svarende til det regnskabsår, der gik forud for den omtvistede beslutning.

17 Efter en anmodning om bødefritagelse indgivet den 20. juni 2002 af BP i henhold til samarbejdsmeddelelsen af 2002, blev der foretaget kontrolbesøg den 1. og den 2. oktober 2002 hos selskaberne i koncernerne Repsol, CEPSA-PROAS, BP, Nynäs- og Petrogal.

18 Den 6. februar 2004 fremsendte Kommissionen de berørte selskaber en første række af begæringer om oplysninger i henhold til artikel 11, stk. 3, i forordning nr. 17.

19 Ved telefax af henholdsvis den 31. marts og den 5. april 2004 indgav appellanterne og PROAS en anmodning til Kommissionen i medfør af samarbejdsmeddelelsen af 2002, hvilken anmodning var ledsaget af en virksomhedserklæring.

20 Efter at have tilstillet fire andre begæringer om oplysninger til de omhandlede virksomheder indledte Kommissionen formelt en procedure, og i perioden fra den 24. til den 28. august 2006 tilstillede den koncernerne BP, Repsol, CEPSA-PROAS, Nynäs og Petrogal en klagepunktsmeddelelse.

21 Den 3. oktober 2007 vedtog Kommissionen den omtvistede beslutning, hvorved den fastslog, at de 13 selskaber, der var adressater for nævnte beslutning, havde deltaget i en række aftaler om markedsopdeling og om samordning af priser på penetrationsbitumen i Spanien (med undtagelse af de Kanariske øer).

22 Kommissionen fandt, at hver af de to konstaterede konkurrencebegrænsninger, dvs. de horisontale aftaler om opdeling af markedet og prissamordningen, efter selve deres art henhørte under de mest alvorlige overtrædelser af artikel 81 EF, som ifølge retspraksis kan begrunde en kvalificering som »meget alvorlige«, overtrædelser.

23 Kommissionen fastsatte »udgangsbeløbet« for de bøder, som skulle pålægges, til 40 000 000 EUR under hensyntagen til overtrædelsens grovhed, værdien af det omhandlede marked, vurderet til 286 400 000 EUR i 2001, som er det sidste hele år, hvor overtrædelsen fandt sted, og den omstændighed, at overtrædelsen var begrænset til salget af bitumen i én medlemsstat.

24 Kommissionen klassificerede dernæst de virksomheder, som var adressater for den omtvistede beslutning, i forskellige kategorier defineret ud fra deres relative betydning på det omhandlede marked med henblik på anvendelsen af en differentieret behandling, således at deres reelle økonomiske evne til at forårsage alvorlig skade for konkurrencen blev taget i betragtning.

25 Repsol-koncernen og PROAS, hvis andele af det omhandlede marked udgjorde henholdsvis 34,04% og 31,67% for regnskabsåret 2001, blev klassificeret i den første kategori, BP-koncernen, med en markedsandel på 15,19%, i den anden kategori, og koncernerne Nynäs og Petrogal, hvis markedsandele udgjorde mellem 4,54% og 5,24%, i den tredje kategori. På dette grundlag blev udgangsbeløbene for de bøder, som skulle pålægges, tilpasset som følger:

— første kategori, for Repsol-koncernen og PROAS: 40 000 000 EUR

— anden kategori, for BP-koncernen: 18 000 000 EUR, og

— tredje kategori for koncernerne Nynäs og Petrogal: 5 500 000 EUR.

26 For at fastsætte størrelsen af bøderne til et niveau, som sikrer en tilstrækkeligt afskrækkende virkning, fandt Kommissionen det passende, at der på grundbeløbet for den bøde, som Repsol-koncernen skulle pålægges, blev anvendt en multiplikationsfaktor på 1,2.

27 Efter forhøjelsen af bødernes udgangsbeløb ud fra overtrædelsens varighed, dvs. en periode på 11 år og 7 måneder (fra den 1.3.1991 til den 1.10.2002) hvad angår Repsol-koncernen, fandt Kommissionen, at størrelsen af den bøde, som denne koncern skulle pålægges, skulle forhøjes med 30% på grund af skærpende omstændigheder, idet denne koncern havde været en af kartellets de væsentligste »drivkræfter«.

28 Kommissionen bestemte ligeledes, at Repsol-koncernen i henhold til samarbejdsmeddelelsen af 2002 havde ret til en nedsættelse på 40% af den bøde, som koncernen ellers skulle være pålagt.

29 På grundlag af disse forhold blev RPA/Rylesa, Repsol Petróleo og Repsol YPF in solidum pålagt at betale en bøde på 80 496 000 EUR

Retsforhandlingerne for Retten og den appellerede dom

30 Ved stævning indgivet til Rettens Justitskontor den 18. december 2007 nedlagde appellanterne påstand om annullation af den omtvistede beslutning og, subsidiært, nedsættelse af den bøde, som de var blevet pålagt.

31 Appellanterne påberåbte sig til støtte for deres søgsmål otte anbringender, hvoraf kun det fjerde til det sjette og det ottende er relevant for nærværende appel.

32 Det fjerde og det femte anbringende, som Retten behandlede samlet, omhandlede dels en retlig og faktisk fejl med hensyn til undersøgelsen af de beviser, som appellanterne havde fremlagt i deres besvarelse af klagepunktsmeddelelsen med henblik på at godtgøre RPA/Rylesas forretningsmæssige selvstændighed i forhold til Repsol Petróleo og Repsol YPF, dels den omstændighed, at de yderligere indicer vedrørende omstændighederne ved disse tre selskabers deltagelse ikke var tilstrækkelige til at afkræfte formodningen for, at de to sidstnævnte selskaber faktisk havde udøvet en afgørende indflydelse på det førstnævnte selskab.

33 Det sjette anbringende vedrørte den omstændighed, at størrelsen af den pålagte bøde blev fastsat under tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet.

34 Med det ottende anbringende anfægtede appellanterne i det væsentlige Kommissionens anvendelse af samarbejdsmeddelelsen af 2002 og navnlig punkt 23, litra b), sidste afsnit, heri.

35 Retten forkastede alle disse anbringender og frifandt Kommissionen i det hele.

36 Retten forkastede ligeledes Kommissionens modkrav om, at den bøde, som appellanterne var blevet pålagt, skulle forhøjes.

Parternes påstande

37 Appellanterne har nedlagt følgende påstande for Domstolen:

— Den appellerede dom ophæves, og den omtvistede beslutning annulleres.

— Den pålagte bøde nedsættes.

— Det fastslås, at længden af retsforhandlingerne for Retten var uforholdsmæssig og uberettiget.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

38 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Appellen forkastes.

— Appellanterne tilpligtes at betale alle sagsomkostningerne.

Appellen

39 Til støtte for deres appel har appellanterne gjort fire anbringender gældende.

Det første anbringende om, at der foreligger en fejl ved bedømmelsen af RPA/Rylesas forretningsmæssige selvstændighed eller subsidiært en mangelfuld begrundelse for denne bedømmelse

Parternes argumenter

40 Appellanterne har til støtte for deres første anbringende, der er rettet mod den appellerede doms præmis 179-207, anført, at denne dom er behæftet med en dobbelt retlig fejl ved bedømmelsen af de beviser, som appellanterne har fremlagt til støtte for deres argumentation med henblik på at godtgøre RPA/Rylesas forretningsmæssige selvstændighed i forhold til Repsol Petróleo og Repsol YPF.

41 Appellanterne har anfægtet, at Retten fastslog, navnlig i den appellerede doms præmis 202 og 203, at beviset for, at et moderselskabs kontrol over helejede eller næsten helejede datterselskaber i praksis ikke er udøvet, ikke er tilstrækkeligt til at afkræfte formodningen for, at dette moderselskab har udøvet en afgørende indflydelse på disse datterselskaber.

42 Appellanterne finder subsidiært, at Retten ikke har efterkommet sin begrundelsespligt, der følger af artikel 36 og af artikel 53, stk. 1, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, idet den har anlagt en uforholdsmæssig individualiseret bedømmelse af hvert af de beviser, som appellanterne har fremlagt, uden at foretage en samlet bedømmelse af nævnte beviser, med undtagelse af den bedømmelse, der fremgår af en kortfattet bemærkning i den appellerede doms præmis 207.

43 Kommissionen har gjort gældende, at det første anbringende er ugrundet.

Domstolens bemærkninger

44 Hvad angår dette anbringendes principale led er det tilstrækkeligt at bemærke, at det følger af en urigtig læsning af den appellerede dom.

45 Det fremgår således ikke af nogen af de præmisser, som appellanterne har henvist til, at Retten fastslog, at beviset for, at et moderselskabs kontrol over helejede eller næsten helejede datterselskaber i praksis ikke er udøvet, er utilstrækkeligt til at afkræfte formodningen for, at dette moderselskab har udøvet en afgørende indflydelse på disse datterselskaber.

46 Det fremgår alene af den appellerede dom, og navnlig af præmis 207 og 211 heri, at Retten var af den opfattelse, at de af appellanterne fremlagte beviser ikke kunne godtgøre, at RPA/Rylesa udviste en selvstændig adfærd over for Repsol Petróleo og Repsol YPF, og at disse beviser dermed ikke gjorde det muligt at afkræfte formodningen for, at de to sidstnævnte selskaber udøvede en afgørende indflydelse på det førstnævnte selskab.

47 Der skal desuden mindes om, at i henhold til artikel 58, stk. 1, i statutten for den Europæiske Unions Domstol er bedømmelser af faktisk karakter ikke omfattet af Domstolens kompetence inden for rammerne af en appel (jf. i denne retning dom af 11.9.2014, MasterCard m.fl. mod Kommissionen, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, præmis 113).

48 Hvad angår det subsidiære led af det første appelanbringende skal det ganske vist bemærkes, at Retten i den appellerede doms præmis 207 uden forudgående begrundelse fastslog, at de omstændigheder, som appellanterne fremførte i forbindelse med annullationssøgsmålet, samlet set ikke gjorde det muligt at afkræfte formodningen for, at Repsol Petróleo og Repsol YPF havde udøvet en afgørende indflydelse på RPA/Rylesa.

49 Det fremgår imidlertid af den appellerede dom, at Retten i nævnte doms præmis 207 og 211 for at forkaste appellanternes argumentation med henblik på at godtgøre RPA/Rylesas forretningsmæssige selvstændighed over for Repsol Petróleo og Repsol YPF ikke begrænsede sig til at foretage en analyse uden hensyn til sammenhængen af hvert enkelt af de beviser, som appellanterne havde fremlagt.

50 Bortset fra den omstændighed, at Retten i den appellerede doms præmis 164-206 i forbindelse med den bedømmelse af de faktiske omstændigheder, som kun Retten kan foretage, foretog en detaljeret analyse af hvert enkelt af de beviser, som parterne havde fremlagt, hvilken analyse der ikke kan ses bort fra med henblik på en samlet bedømmelse af disse beviser, fremgår det af denne doms præmis 208-210, at Retten ligeledes analyserede og bedømte visse yderligere indicier, som Kommissionen havde støttet sig på i den omtvistede beslutning, og som den fandt bekræftede den omstændighed, at appellanterne faktisk udgjorde en enkelt økonomisk enhed.

51 Ved denne fremgangsmåde var det uden at begå en retlig fejl og navnlig uden at tilsidesætte sin pligt til at begrunde sin afgørelse, at Retten kunne fastslå, at appellanterne ikke havde godtgjort, at RPA/Rylesa udviste en selvstændig adfærd over for Repsol Petróleo og Repsol YPF.

52 Heraf følger, at det første appelanbringende må forkastes som ugrundet

Det andet anbringende om retlige fejl vedrørende fortolkningen af samarbejdsmeddelelsen af 2002

Parternes argumenter

53 Med det andet anbringende, der er rettet mod den appellerede doms præmis 339-349, har appellanterne anført, at Retten begik en retlig fejl ved fortolkningen af punkt 23, litra b), sidste afsnit, i samarbejdsmeddelelsen af 2002, idet den afviste at indrømme dem en delvis bødefritagelse med den

begrundelse, at appellanterne med urette havde foregivet, at det var Repsol, der i sin erklæring i henhold til denne meddelelse havde fremlagt oplysninger, der havde gjort det muligt for Kommissionen at få kendskab til, at kartellet fortsat havde eksisteret i perioden 1998 til 2002.

54 I det foreliggende tilfælde er det appellanternes opfattelse – idet de samtidigt har medgivet, at Kommissionen forud for deres erklæring i henhold til samarbejdsmeddelelsen af 2002 var i besiddelse af dokumenter, der påviste den reelle varighed af den påtalte overtrædelse – at det var deres fremstilling af de faktiske omstændigheder, indeholdt i denne erklæring, der satte Kommissionen i stand til at opdage, at BP-koncernen havde skjult sandheden om den korrekte varighed af det omtvistede kartel, og at denne overtrædelse var fortsat i den nævnte periode.

55 Appellanterne har i denne henseende gjort gældende, at ordlyden af punkt 23, litra b), sidste afsnit, i samarbejdsmeddelelsen af 2002 og navnlig anvendelsen, i den spanske sprogversion, af udtrykket »hechos de los cuales la Comisión no tenga conocimiento previo«, der svarer til udtrykket »facts previously unknown« og »faits précédemment ignorés« bl.a. i den engelske og den franske sprogversion, skal forstås således, at der ikke er tale om, at Kommissionen blot har dokumenter fysisk i besiddelse, men således, at der ligeledes kræves et »kognitivt element«, dvs. at Kommissionen har kendskab til den overtrædelse, der bekræftes af nævnte dokumenter.

56 Desuden er appellanterne af den opfattelse, at den nævnte bestemmelses tvetydighed under alle omstændigheder burde have foranlediget Retten til at lægge en fortolkning, der var mere fordelagtig for dem, til grund.

57 Det andet appelanbringende skal i følge Kommissionen kvalificeres som et nyt anbringende, der dermed skal afvises, eftersom det af appellanterne anlagte annullationssøgsmål ikke indeholdt en argumentation vedrørende kravet om et »kognitivt element« med henblik på at være omfattet af den påberåbte bestemmelse. Subsidiært er dette anbringende ugrundet.

Domstolens bemærkninger

58 Det bemærkes indledningsvis, at i henhold til artikel 170, stk. 1, i Domstolens procesreglement må der ikke i appelskriftet foretages nogen ændring af sagsgenstanden, som den har foreligget for Retten. Domstolens kompetence er inden for rammerne af en appelsag således begrænset til at tage stilling til den retlige afgørelse, der er blevet truffet vedrørende de anbringender, som er blevet behandlet i første instans (jf. i denne retning dom af 22.5.2014, ASPLA mod Kommissionen, C-35/12 P, EU:C:2014:348, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).

59 En part kan følgelig ikke få adgang til for første gang for Domstolen at fremsætte et anbringende, der ikke var blevet fremsat for Retten, idet dette ville være ensbetydende med at give parten adgang til at forelægge Domstolen en mere omfattende tvist end den, der blev forelagt Retten (dom af 3.9.2015, Inuit Tapiriit Kanatami m.fl. mod Kommissionen, C-398/13 P, EU:C:2015:535, præmis 57 og den deri nævnte retspraksis).

60 Det må imidlertid som anført af generaladvokaten i punkt 17 og 18 i forslaget til afgørelse konstateres, at appellanterne i det væsentlige havde fremført den omhandlede argumentation i deres annullationssøgsmål ved Retten.

61 I modsætning til det af Kommissionen anførte skal det andet appelanbringende dermed antages til realitetsbehandling.

62 Appellanterne har med nævnte anbringende foreholdt Retten, at den begik en retlig fejl i den appellerede doms præmis 339-349, idet den tiltrådte Kommissionens fortolkning og anvendelse af begrebet »forhold, som Kommissionen ikke tidligere har haft kendskab til« som omhandlet i

punkt 23, litra b), sidste afsnit, i samarbejdsmeddelelsen af 2002. Denne bestemmelse henviser således ikke blot til en fysisk besiddelse af dokumenter, men kræver, at et særskilt kriterium, som appellanterne har kvalificeret som »et kognitivt kriterium«, tages i betragtning.

63 Det bemærkes for det første, at ifølge Domstolens faste praksis er det alene Retten, der har kompetence til at fastlægge og bedømme de faktiske omstændigheder og i princippet til at bedømme de beviser, som den har lagt til grund ved fastlæggelsen af de faktiske omstændigheder. Når disse beviser er blevet forskriftsmæssigt tilvejebragt, og de almindelige retsgrundsætninger og de processuelle regler om bevisbyrde og bevisførelse er blevet overholdt, er det således alene Retten, der har kompetence til at vurdere, hvilken bevisværdi der skal tillægges de oplysninger, som den har fået forelagt. Rettens vurdering heraf udgør derfor ikke et retsspørgsmål, der som sådant er undergivet Domstolens prøvelsesret, medmindre oplysningerne er gengivet urigtigt (jf. dom af 20.1.2016, Toshiba Corporation mod Kommissionen, C-373/14 P, EU:C:2016:26, præmis 40).

64 Der kan følgelig ikke rejses tvivl om de af Rettens konstateringer, der anfægtes i forbindelse med det andet appelanbringende, og navnlig ikke konstateringen i den appellerede doms præmis 341, hvorefter Kommissionen – allerede inden modtagelsen den 31. marts 2004 af appellanternes erklæring, vedlagt Repsols begæring i henhold til samarbejdsmeddelelsen af 2002 – var i besiddelse af relevante oplysninger, som var indeholdt i samtidige dokumenter, der var indhentet under kontrolbesøgene den 1. og den 2. oktober 2002. Tilsvarende gør sig gældende for Rettens afvisning i den appellerede doms præmis 345 af argumentet vedrørende den angivelige merværdi, som blev tilført ved Repsols redegørelse for omstændighederne vedrørende periode fra 1998 til 2002.

65 For det andet skal det hvad angår den af appellanterne påberåbte retlige fejl bemærkes, at punkt 23, litra b), sidste afsnit, i samarbejdsmeddelelsen af 2002 bestemmer, at »såfremt en virksomhed indsender bevismateriale vedrørende forhold, som Kommissionen ikke tidligere har haft kendskab til, og som er af direkte betydning for alvoren eller varigheden af det formodede kartel, tager Kommissionen ikke disse elementer i betragtning, når den fastsætter en eventuel bøde, som skal pålægges den virksomhed, der har indsendt dette bevismateriale«.

66 Det fremgår af selve ordlyden af denne bestemmelse, at den deri foreskrevne delvise bødefritagelse forudsætter, at to betingelser er opfyldt, nemlig for det første, at virksomheden skal være den første virksomhed, der fremlægger beviser for faktiske omstændigheder, som Kommissionen ikke tidligere har haft kendskab til, og, for det andet, skal disse faktiske omstændigheder, der skal være af direkte betydning for grovheden eller varigheden af det formodede kartel, gøre det muligt for Kommissionen at nå til en anden konklusion vedrørende overtrædelsen (dom af 23.4.2015, LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, C-227/14 P, EU:C:2015:258, præmis 78).

67 Domstolen har allerede haft lejlighed til at præcisere, at udtrykket »forhold, Kommissionen ikke [har] kendskab til« er uden tvetydighed og giver grundlag for en restriktiv fortolkning af samarbejdsmeddelelsens punkt 23, litra b), sidste afsnit, således at den kun omfatter de tilfælde, hvor et selskab, der har deltaget i et kartel, giver Kommissionen nye oplysninger om kartellets grovhed eller varighed (jf. i denne retning dom af 23.4.2015, LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, C-227/14 P, EU:C:2015:258, præmis 79 og den deri nævnte retspraksis).

68 Domstolen har ligeledes fastslået, at den betydning, som disse udtryk skal tillægges, skal være egnet til at sikre de formål, der forfølges med nævnte meddelelses punkt 23, litra b), sidste afsnit, og navnlig den effektive virkning af samarbejdsordningen (jf. i denne retning dom af 23.4.2015, LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, C-227/14 P, EU:C:2015:258, præmis 84 og den deri nævnte retspraksis). Som generaladvokaten har bemærket i punkt 22 i forslaget til afgørelse, er formålet med samarbejdsordningerne, at de virksomheder, der har gjort sig skyldige i en overtrædelse, skal anmelde dette, således at disse overtrædelser kan bringes til ophør hurtigt og fuldstændigt.

69 Der skal således sikres en effektiv virkning af denne bestemmelse, der, hvis en virksomhed har været den første til at indgive beviser til Kommissionen med henblik på at opnå en fuldstændig bødefritagelse i henhold til samarbejdsmeddelelsen af 2002, som gjorde det muligt for Kommissionen at fastslå en overtrædelse af artikel 101 TEUF, men afstår fra at afsløre oplysninger, der begrunder, at den omhandlede overtrædelse havde en længere varighed end godtgjort ved disse beviser, ved indrømmelse af en delvis bødefritagelse tilskynder enhver anden virksomhed, der har deltaget i denne overtrædelse, til som den første at fremlægge sådanne oplysninger (jf. i denne retning dom af 23.4.2015, LG Display og LG Display Taiwan mod Kommissionen, C-227/14 P, EU:C:2015:258, præmis 85).

70 Henset til det ovenstående kan det »kognitive« kriterium, som appellanterne har påberåbt sig, ikke lægges til grund. Punkt 23, litra b), sidste afsnit, i samarbejdsmeddelelsen af 2002 skal dermed fortolkes således, at et bevis, som en virksomhed har fremlagt i forbindelse med sin begæring i henhold til denne meddelelse, kun kan anses for bevismateriale »vedrørende forhold, som Kommissionen ikke tidligere har haft kendskab til«, hvis det objektivt repræsenterer en betydelig merværdi i forhold til det bevismateriale, som Kommissionen allerede var i besiddelse af.

71 Denne fortolkning følger for det første af den almindelige opbygning af samarbejdsmeddelelsen af 2002. I overensstemmelse med denne meddelelses punkt 7 og 21 samt punkt 23, litra a), forudsætter en nedsættelse af den bøde, som Kommissionen har pålagt i medfør af nævnte meddelelse, at de virksomheder, der ønsker en sådan nedsættelse, forsyner Kommissionen med bevismateriale, som i betydelig grad øger værdien af det materiale, som Kommissionen allerede er i besiddelse af. Det samme gør sig gældende med hensyn til den delvise bødefritagelse, der er fastsat i samme meddelelses punkt 23, litra b), sidste afsnit.

72 For det andet må det med henblik på anvendelsen af sidstnævnte bestemmelse fastslås, at den omstændighed, at Kommissionen er i besiddelse af et bevis, er sidestillet med et kendskab til dets indhold, uafhængigt af, om dette bevis faktisk er blevet undersøgt og analyseret af en af Kommissionens tjenestegrene.

73 I det foreliggende tilfælde blev det, som det fremgår af nærværende doms præmis 64, endeligt fastslået af Retten i den appellerede doms præmis 341, der henviser til den omtvistede beslutnings punkt 592, at Kommissionen inden appellanternes erklæring, afgivet i henhold til samarbejdsmeddelelsen af 2002, var i besiddelse af oplysninger om faktiske omstændigheder, der var indtrådt i perioden 1998 til 2002, hvilke oplysninger var indhentet under kontrolbesøgene den 1. og den 2. oktober 2002. Retten forkastede desuden endeligt argumentet om en angivelig merværdi, som blev tilført ved Repsols redegørelse for omstændighederne vedrørende denne periode.

74 Det var dermed uden at begå en retlig fejl, at Retten i den appellerede doms præmis 344 kunne fastslå, at appellanterne ikke på grundlag af nævnte meddelelses punkt 23, litra b), tredje afsnit, kunne anmode om, at der ikke blev taget hensyn til de faktiske omstændigheder vedrørende dette kartel, der var indtrådt i perioden 1998 til 2002, med henblik på fastsættelse af bøden.

75 Følgelig skal det andet appelanbringende forkastes som ugrundet.

Det tredje anbringende om en tilsidesættelse af artikel 261 TEUF og af proportionalitetsprincippet, idet Retten ikke har efterkommet sin pligt til at foretage en fuld domstolsprøvelse af de pålagte sanktioner

Parternes argumenter

76 Appellanterne har anført, at Retten tilsidesatte artikel 261 TEUF og proportionalitetsprincippet, idet den ikke foretog en selvstændig og udtømmende kontrol af den omtvistede beslutning hvad angår fastlæggelsen af grundbeløbet for den pålagte bøde, der blev fastsat til 40 000 000 EUR, hvilket er det

dobbelte af det grundbeløb, der er fastsat i retningslinjerne af 1998 for overtrædelser, som kvalificeres som »meget alvorlige«, mens de faktorer, der er angivet i den omtvistede beslutning, burde have ført til, at dette grundbeløb blev fastsat til et beløb på 20 000 000 eller derunder.

77 Appellanterne har i denne henseende gjort gældende, at Retten som svar på det sjette anbringende i forbindelse med deres annullationssøgsmål, hvormed de havde anfægtet det grundbeløb, som Kommissionen havde fastsat, idet de bl.a. havde påberåbt sig en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet, begrænsede sig til at konstatere dels, at den foreholdte overtrædelse faktisk skulle kvalificeres som »meget alvorlig«, dels, at Kommissionen havde bekræftet, at den havde taget hensyn til de yderligere faktorer, der er angivet i den omtvistede beslutning, uden at have kontrolleret, om denne institutions bedømmelse af disse elementer var blevet gennemført korrekt.

78 I den appellerede doms præmis 245-250 begrænsede Retten sig således til at notere sig de faktorer, der var taget i betragtning i den omtvistede beslutning, uden selv at foretage en reel og selvstændig bedømmelse, hvilket ikke gjorde det muligt for appellanterne at forstå grundene til, at disse faktorer kunne foranledige Kommissionen og derefter Retten til at lægge et grundbeløb for den pålagte bøde, der svarede til det dobbelte af det minimumsbeløb, der er fastsat i retningslinjerne af 1998 for overtrædelser, som kvalificeres som »meget alvorlige«, til grund.

79 Appellanterne har endelig gjort gældende, at Retten i forbindelse med udøvelsen af sin fulde prøvelsesret i henhold til artikel 261 TEUF med henblik på bedømmelsen af, om grundbeløbet for den pålagte bøde var forholdsmæssigt, burde have taget hensyn til den manglende virkning af overtrædelsen og størrelsen af dette grundbeløb i forhold til appellanternes omsætning.

80 Kommissionen har anført, at det tredje appelanbringende skal forkastes.

Domstolens bemærkninger

81 Det bemærkes indledningsvis, at det ikke tilkommer Domstolen, når den træffer afgørelse vedrørende retlige spørgsmål under en appelsag, af billighedsgrunde at omgøre det skøn, som Retten har udøvet under udøvelse af sin fulde prøvelsesret vedrørende størrelsen af de bøder, som pålægges virksomheder på grund af disses overtrædelse af EU-retten (jf. bl.a. dom af 22.11.2012, E.ON Energie mod Kommissionen, C-89/11 P, EU:C:2012:738, præmis 125).

82 Det er således kun i det omfang, at Domstolen måtte finde, at sanktionens størrelse ikke blot er upassende, men også så excessiv, at den bliver uforholdsmæssig, at det skal fastslås, at Retten begik en retlig fejl på grund af den upassende karakter af en bødes størrelse (dom af 30.5.2013, Quinn Barlo m.fl. mod Kommissionen, C-70/12 P, præmis 57).

83 Det følger heraf, at for så vidt som appellanterne med det tredje appelanbringende har anfægtet Rettens bedømmelse hvad angår den forholdsmæssige karakter af grundbeløbet for den pålagte bøde under hensyntagen til de faktiske omstændigheder i sagen, uden dog at godtgøre eller endog gøre gældende, at dette beløb ikke blot er upassende, men også så excessivt, at det bliver uforholdsmæssigt, skal nævnte anbringende afvises.

84 Der bemærkes desuden, at hvad angår den retslige prøvelse af Kommissionens afgørelser, hvorved den pålægger af en bøde eller tvangsbøde for overtrædelse af konkurrencereglerne, har Unionens retsinstanser foruden den i artikel 263 TEUF foreskrevne legalitetsprøvelse den fulde prøvelsesret, som er tillagt dem ved artikel 31 i forordning nr. 1/2003 i overensstemmelse med artikel 261 TEUF, og som bemyndiger dem til at anlægge deres egen vurdering i stedet for Kommissionens og derfor ophæve, nedsætte eller forhøje den pålagte bøde eller tvangsbøde (dom af 22.10.2015, AC-Treuhand mod Kommissionen, C-194/14 P, EU:C:2015:717, præmis 74 og den deri nævnte retspraksis).

85 Det må imidlertid fastslås, at udøvelsen af den fulde prøvelsesret, der er fastsat i artikel 261 TEUF og artikel 31 i forordning nr. 1/2003, ikke svarer til en kontrol af egen drift, og at proceduren for Unionens retsinstanser er kontradiktorisk. Med undtagelse af spørgsmål om grundlæggende retsprincipper, som Unionens retsinstanser er forpligtet til at tage under påkendelse af egen drift, er det derfor op til sagsøgeren at gøre anbringender gældende til prøvelse af den omtvistede beslutning og at fremlægge bevismateriale til støtte for disse anbringender (jf. dom af 22.10.2015, AC-Treuhand mod Kommissionen, C-194/14 P, EU:C:2015:717, præmis 75 og den deri nævnte retspraksis).

86 Retten er til gengæld med henblik på at opfylde kravene til en effektiv domstolsbeskyttelse som omhandlet i artikel 47, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), og henset til, at artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003 bestemmer, at bødens størrelse skal fastsættes på grundlag af overtrædelsens grovhed og dens varighed, under udøvelsen af de i artikel 261 TEUF og 263 TEUF fastsatte kompetencer forpligtet til at undersøge ethvert retligt eller faktisk klagepunkt, der har til formål at godtgøre, at bødens størrelse ikke er i overensstemmelse med overtrædelsens grovhed og dens varighed (dom af 22.10.2015, AC-Treuhand mod Kommissionen, C-194/14 P, EU:C:2015:717, præmis 76 og den deri nævnte retspraksis).

87 Det må i den foreliggende sag fastslås, at Retten i den appellerede doms præmis 250 og 258 fastslog, at der ikke kunne konstateres nogen fejl fra Kommissionens side ved fastlæggelsen af det beløb på 40 000 000 EUR, der udgjorde grundlaget for beregningen af den bøde, der blev pålagt appellanterne, og at denne bøde ikke fremstod som uforholdsmæssig.

88 I denne henseende foretog Retten i denne doms præmis 245-249 dels en bedømmelse af grovheden af den begåede overtrædelse, omfanget af det geografiske marked, der var berørt af overtrædelsen, og af appellanternes markedsandel, dels besvarede den, og angav i denne forbindelse en tilstrækkelig begrundelse, i nævnte doms præmis 251-257 argumenterne vedrørende bl.a. det omhandlede kartels manglende konkrete indvirkning eller den omstændighed, at grundbeløbet for den bøde, der blev pålagt appellanterne, repræsenterede en stor del af deres omsætning.

89 Retten begik herved ikke en retlig fejl ved udøvelsen af sin retslige prøvelse.

90 Det skal ligeledes bemærkes, at retningslinjerne af 1998 i punkt 1 A, tredje led, fastsætter, at det påregnelige grundbeløb for meget alvorlige overtrædelser er på 20 mio. EUR og derover. Beløbet på 20 mio. EUR udgør således blot et minimumsbeløb, der er fastsat i disse retningslinjer, og Kommissionen fastsætter et udgangsbeløb, der overstiger dette minimumsbeløb, med henblik på beregning af bøder for sådanne overtrædelser.

91 For så vidt som appellanterne har foreholdt Retten, at den begik en retlig fejl ved at forkaste deres argumentation, hvorefter Kommissionen burde have taget hensyn til overtrædelsens manglende konkrete indvirkning på markedet, er det tilstrækkeligt at bemærke, som Kommissionen har gjort, at appellanterne ikke på dette punkt har anfægtet den omtvistede beslutning for Retten, hvilken beslutning i øvrigt ikke har henvist til en sådan manglende indvirkning, og at appellanterne heller ikke for Retten har ført bevis for, at virkningerne af overtrædelsen var målbare. Under disse omstændigheder må appellanternes argumentation afvises.

92 Følgelig skal det tredje anbringende delvis afvises, delvis forkastes som ugrundet.

Det fjerde anbringende om, at Retten ikke har afsagt dommen inden for en rimelig frist

Parternes argumenter

93 Appellanterne har med det fjerde anbringende anført, at Retten tilsidesatte chartrets artikel 47 og artikel 6, stk. 1, i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4. november 1950, idet den ikke traf afgørelse inden for en rimelig frist, hvilket begrunder en nedsættelse af den bøde, som de er blevet pålagt, eller en konstatering af, at denne tilsidesættelse foreligger.

94 Appellanterne har i denne henseende anført, at deres annullationssøgsmål blev anlagt den 18. december 2007, at den skriftlige forhandling blev afsluttet den 28. september 2008, at de den 11. juli 2012 blev anmodet om at udtale sig om en forening af nærværende sag med sagerne T-462/07, T-482/07, T-495/07 og T-497/07, at retsmødet blev afholdt den 14. januar 2013, og at den appellerede dom blev afsagt den 16. september 2013.

95 Appellanterne har således anført, at den samlede procedure varede ca. fem år og ni måneder med en periode uden aktiviteter, der startede med indgivelsen af stævningen og anmodningen om udtalelse vedrørende muligheden for at forene nærværende sag med andre sager, og som varede i fire et halvt år, hvilken periode er analog med den periode, der blev konstateret af Domstolen i dom af 26. november 2013, Groupe Gascogne mod Kommissionen (C-58/12 P, EU:C:2013:770)

96 Appellanterne har i denne henseende gjort gældende, at der ikke foreligger særlige omstændigheder, der kan begrunde den således konstaterede forsinkelse i sagens oplysning, hvilken forsinkelse hverken skyldes handlinger eller udeladelser fra appellanternes side eller den omstændighed, at sagen er særlig kompleks.

97 Ifølge Kommissionen skal det fjerde anbringende forkastes.

Domstolens bemærkninger

98 Det skal bemærkes, at en tilsidesættelse fra en af Unionens retsinstansers side af dens forpligtelse ifølge chartrets artikel 47, stk. 2, til at pådømme de sager, som den får forelagt, inden en rimelig frist, bør imødegås med, at der indbringes et erstatningssøgsmål for Retten, idet et sådant søgsmål udgør en effektiv afhjælpning. En påstand om erstatning for det tab, der er forårsaget af Rettens manglende iagttagelse af en rimelig sagsbehandlingstid, kan således ikke forelægges direkte for Domstolen inden for rammerne af en appel, men skal indbringes for Retten selv (dom af 10.7.2014, Telefónica og Telefónica de España mod Kommissionen, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, præmis 66, af 9.10.2014, ICF mod Kommissionen, C-467/13 P, EU:C:2014:2274, præmis 57, og af 12.11.2014, Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, præmis 17 og 18).

99 Retten, der er kompetent i medfør af artikel 256, stk. 1, TEUF, og for hvilken der fremsættes et erstatningskrav, skal tage stilling til et sådant krav i en anden sammensætning end den, der behandlede den sag, som gav anledning til den procedure, hvis varighed kritiseres (jf. i denne retning dom af 10.7.2014, Telefónica og Telefónica de España mod Kommissionen, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, præmis 67, af 9.10.2014, ICF mod Kommissionen, C-467/13 P, EU:C:2014:2274, præmis 58, og af 12.11.2014, Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, præmis 19).

100 Når det er sagt, kan Domstolen, når det, idet det ikke er nødvendigt, at parterne fremlægger oplysninger i denne henseende, er åbenbart, at Retten har begået en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af forpligtelsen til at pådømme sagen inden for en rimelig frist, fastslå dette (jf. i denne

retning dom af 9.10.2014, ICF mod Kommissionen, C-467/13 P, EU:C:2014:2274, præmis 59, og 12.11.2014, Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, præmis 20).

101 Dette er tilfældet i den foreliggende sag. Varigheden af proceduren for Retten, dvs. næsten fem år og ni måneder, hvilken navnlig omfatter en periode på næsten fire år og fire måneder, som forløb mellem afslutningen af den skriftlige forhandling og retsmødet, kan for det første ikke forklares med arten eller kompleksiteten af sagen eller af dens sammenhæng. Den tvist, der blev forelagt Retten, var således ikke kendetegnet ved en særlig grad af kompleksitet. For det andet fremgår det hverken af den appellerede dom eller af de beviser, som parterne har frembragt, at denne periode med inaktivitet var objektivt begrundet, eller at appellanterne havde bidraget hertil. Den omstændighed, at Retten den 11. juli 2012 havde anmodet om appellanternes udtalelse til muligheden for at forene nærværende sag med sagerne T-462/07, T-482/07, T-495/07 og T-497/07, er i denne henseende uden betydning.

102 Det følger imidlertid af de betragtninger, der er anført i nærværende doms præmis 98, at det fjerde appelanbringende skal forkastes.

103 Idet ingen af appellanternes anbringender til støtte for appellen kan tages til følge, må appellen forkastes.

Sagens omkostninger

104 I henhold til procesreglementets artikel 184, stk. 2, træffer Domstolen afgørelse om sagens omkostninger, såfremt appellen forkastes.

105 I henhold til samme reglements artikel 138, stk. 1, der i medfør af reglementets artikel 184, stk. 1, finder anvendelse i appelsager, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom.

106 Da Kommissionen har nedlagt påstand om, at Repsol Lubricantes y Especialidades, Repsol Petróleo og Repsol tilpligtes at betale sagens omkostninger, og Repsol Lubricantes y Especialidades, Repsol Petróleo og Repsol har tabt sagen, bør det pålægges disse selskaber at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Femte Afdeling):

1) **Appellen forkastes.**

2) **Repsol Lubricantes y Especialidades SA, Repsol Petróleo SA og Repsol SA betaler sagens omkostninger.**

Underskrifter